

Schotvarkens, een herberg te Barwoutswaarder

door W.R.C. Alkemade

Inleiding

In 1989 verscheen in dit tijdschrift een artikel over "De Roskam", de Rietveldse herberg op de hoek van de Zegveldse Uitweg en Rietveld¹. Veel mensen konden zich dit gebouw nog wel herinneren, omdat het pas in 1968 gesloopt werd. Minder mensen zullen zich de tapperij, die aan de andere kant van de Rijn, op Barwoutswaarder ter hoogte van huisnummer 73, tussen Rijn en dijk, stond en die in het schoutambacht en later de gemeente Barwoutswaarder een soortgelijke rol als "De Roskam" in Rietveld vervulde, nog voor de geest kunnen halen. Het cafeetje, dat in 1935 door brand verwoest werd, was toen al lang niet meer de welvarende en goedlopende taveerne, die hij in de achttiende en negentiende eeuw onder de naam "Schotvarkens" geweest was. In het hieronder volgende artikel wordt ingegaan op de historie van de herberg en zijn bewoners.

Van schoutswoning tot rechthuis

Barwoutswaarder en Bekenes was de officiële naam van het schoutambacht, dat gelegen was tussen Woerden en Nieuwerbrug ten zuiden van de Oude Rijn en waarvan het grondgebied globaal de gelijknamige polders besloeg.² Barwoutswaarder en Bekenes behoorden onder het baljuwschap van Woerden; de baljuw benoemde ook schout en schepenen. In 1724 kwam de ambachtsheerlijkheid, het lagere bestuursrecht, via verkoop door de Staten van Holland in handen van de familie Van der Win, die in dat jaar ook de heerlijkheid Rietveld en de Bree gekocht had.

Net als in Rietveld en de Bree was de belangrijkste bron van inkomsten tot in het begin van de twintigste eeuw de veeteelt; daarnaast werden al in de zeventiende eeuw stukken weiland afgegraven om klei te winnen voor het maken van dakpannen en stenen in de steenfabrieken onder Woerden. Ook in Barwoutswaarder stonden enkele pan- en steenfabrieken, de meeste aan de "Woerdense" kant van het gerecht, maar ook een heel oude op Bekenes, tegen Nieuwerbrug aan³. In 1666 kwam het voor rekening van de steden Woerden, Leiden en Utrecht aangelegde Jaagpad langs de Oude Rijn gereed. De markt- en trekschuiten gingen dagelijks verschillende keren heen en weer en vervoerden behalve vracht ook passagiers. De Hoge Rijndijk was vanouds al een belangrijke weg voor voetgangers en ruiters tussen Leiden en Utrecht en hun respectievelijke achterlanden.

De eerste vermelding van het pand, dat later als herberg dienst zou gaan doen, dateert van 1670. Op 14 juni van dat jaar krijgt Philips Jansz Camerick, schout van Barwoutswaarder en Bekenes, van Dijkgraaf en Hoogheemraden van het Groot-Waterschap van Woerden toestemming om een stukje van de Hoge Rijndijk af te graven om zo de afvoer van het regenwater nabij zijn woning op Barwoutswaarder, staande tussen de Rijn en de weg, te verbeteren⁴. Het is niet zeker of het huis toen al als herberg gebruikt werd. Wel kwam het voor, dat de schout van een klein plaatsje ook de plaatselijke tapperij bezat, waar het dorps- en het polderbestuur hun vergaderingen konden houden en openbare verkopeningen en verpachtingen konden plaatsvinden; omdat daarbij behoorlijk veel drank te verkopen was, sneed het mes voor de schout/herbergier zo aan twee kanten⁵.

Veel is er over de schout Philips Camerick niet bekend, behalve dat hij rond 1668 trouwde met Ariaentje Harmens Snel, weduwe van zijn kort daarvoor overleden voorganger Cornelis van Starveren. Als schout van Barwoutswaarder (en Rietveld) wordt hij tussen 1668 en 1672 vermeld; vermoedelijk is hij in laatstgenoemd jaar overleden.

Ariaentje Harmens Snel, nu voor de tweede keer weduwe geworden, werd de nieuwe eigenares van het huis. Ze is er waarschijnlijk blijven wonen met Geertruijd van Staveren, een dochter uit haar eerste huwelijk. In 1695 blijkt voor het eerst, dat haar woning een openbare functie gekregen heeft. Op 27 oktober 1695 wordt Ariaentje Snel in een notariële akte vermeld als “woonende in den Gereghthuyse van Barwoutswaarder en Bekenes”. In die akte verkoopt Ariaentje Harmens Snel het huis met inboedel voor 200 gulden aan haar dochter Geertruijd. De akte werd door de Woerdense notaris Willem Costerus in het huis zelf opgemaakt, waarbij ook een “specificatie” gegeven werd van de inboedel: twee bedden met dekens en linnengoed, koperen, tinnen en ijzeren vaatwerk, stoelen, banken, tafels en kasten⁶. Het feit dat het pand rechthuis geworden is en de vermelding van met name het vaatwerk en de banken en tafels wijzen er duidelijk op dat het ook al als herberg in gebruik was.

In 1700 overleed Ariaentje Snel. Haar schoonzoon Huijbert Rietkerke laat op 16 maart in het gerechtsboek van Barwoutswaarder aantekenen, dat hij haar een fatsoenlijke begrafenis zal geven, maar dat hij daarmee niet zonder meer als haar erfgenaam wil worden beschouwd: hij wilde kennelijk niet het risico lopen met een failliete boedel opgescheept te worden⁷.

“Een florizante en welgelegenen herberge”

Huijbert Rietkerke (ook wel Rietkerk) was een geslepen man. Twee jaar eerder, in 1698, was hij, afkomstig uit Zoeterwoude, met Geertruijd van Staveren getrouwd en had hij zich te Barwoutswaarder gevestigd. Van hem is zeker, dat hij als herbergier in het rechthuis optrad: op 30 april 1705 gaf het Groot-Waterschap hem als “hospes” (waard, herbergier) toestemming een “hijmelijkheit” boven een dijksloot nabij het rechthuis te maken en er wat notebomen en wilgen te planten⁸. Misschien wilden deftige passagiers van de trekschuit hun sanitaire stop op een wat minder primitieve wijze benutten: een heimelijkheid of toilet was hiervoor noodzakelijk.

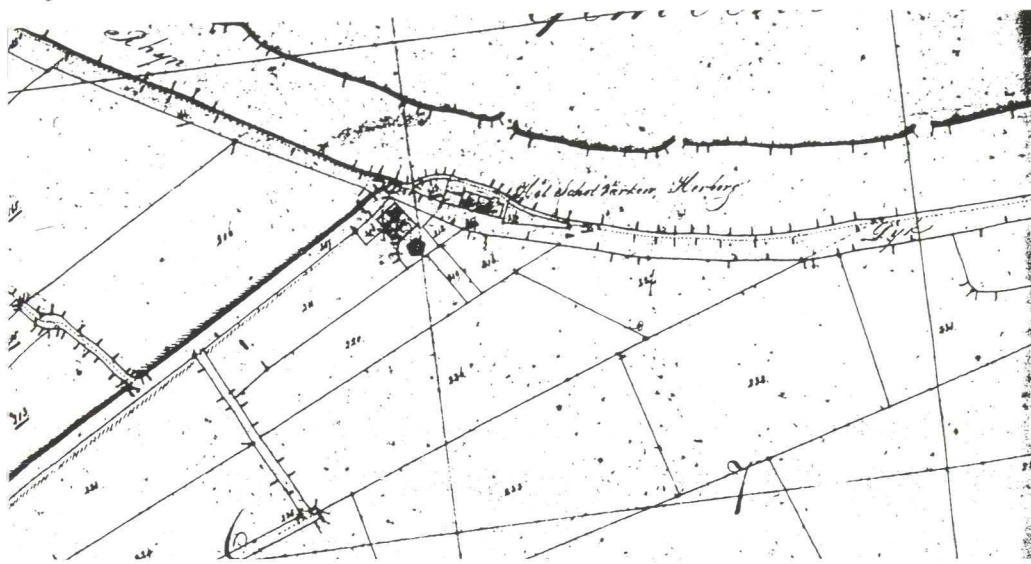
Na ruim 20 jaar besloot Huijbert Rietkerke de brui te geven aan het herbergierschap. Zijn vrouw Geertruijd was rond 1715 gestorven en hij was hertrouwd met een meisje Koning, een bekende naam uit het pan- en steenbakkerswereldje. Hij kocht in 1721 de steenbakkerij op Bekenes van Jan Schriek (in die jaren de grootste steenbakker van Woerden en omgeving)⁹ en begon een tweede, zeer succesvolle carrière als steenbakker.

Voor de herberg was al een gegadigde gevonden. Op 2 februari 1721 droeg Rietkerke het rechthuis voor schout en schepenen van Barwoutswaarder over aan Arij Bijl, een Woerdenaar, die meer dan veertig jaar hospes in het rechthuis zou zijn. Arij Bijl betaalde 600 gulden voor het pand¹⁰. Onder zijn beheer is de herberg er kennelijk op vooruitgegaan, want na zijn dood in 1763 werd het pand door zijn kinderen in het openbaar verkocht als “een schoone en welgelegen herbergh met een groote schuur daaraan annex, waarin vele stallingen voor paarden en koeijen zijn”¹¹.

Ondanks deze wervende tekst bracht het pand slechts 530 gulden op. De koper kwam van Lisse en heette Willem Rouwens. Hij en zijn vrouw Jannetje van Beek (Verbeek) hebben de herberg op dezelfde voet voortgezet tot hun overlijden in respectievelijk 1780 en 1781. Bij de dood van Jannetje van Beek werd het huis getaxeeerd op 600 gulden¹² en op 4 april 1781 werd het pand voor 620 gulden aan Daam Spruijt, geboren en getogen op Barwoutswaarder, verkocht. Gezien de beschrijving moet Spruijt een prima koop gedaan hebben: een “hegt, sterk en wel doortimmerd huys en erve, zijnde een florizante en welgelegenen herberge, waarin veele jaaren de tappersneeringe met veel succes is gedaan en alsnog werd geëxerceert, met een grooten schuur voor koeijen en paarden en een thuyntje daaraan annex staande”¹³.

Daam Spruijt was in 1778 met Wijntje van Keulen uit Willeskop getrouwd. Het echtpaar zette de herberg voort, aanvankelijk op dezelfde succesvolle wijze als hun voorgangers. De situatie werd echter na de val van de Republiek in heel Nederland minder gunstig en misschien is al tijdens het leven van Daam Spruijt de terugloop van de herberg begonnen; hij moest al eens honderdvijftig gulden lenen van de Nieuwerbrugse timmerman Willem van der Starre¹⁴. Na het overlijden van

Daam Spruijt in oktober 1807 kreeg zijn weduwe echter met grote problemen te kampen. In april 1808 moest Wijntje van Keulen honderd gulden lenen van Kornelis de Wolf uit Woerden; de herberg werd hierbij als onderpand gesteld¹⁵. Kort daarna hertrouwde Wijntje van Keulen met Frederik Stolwijk, een wat duistere figuur, die zich direct als mede-eigenaar liet registreren in de dorpsadministratie van Barwoutswaarder.

De bovenste afbeelding toont een fragment van de kadastrale minuutplan van Barwoutswaarder uit 1832, waarop Schotvarkens is afgebeeld. Het perceel is nog te onderscheiden op de huidige huisnummerkaart van Woerden (de onderste afbeelding); de bebouwing is verdwenen.

In 1810 kreeg het herbergiersechtpaar de volgende economische tegenvaller te verwerken: het schoutambacht Barwoutswaarder-en-Bekenes werd opgeheven om op te gaan in de "mairie" Waarder. Een eigen rechthuis had Barwoutswaarder nu niet meer nodig en de financiële voordelen die de status van rechthuis aan de herberg bezorgde kwamen daarom te vervallen. Misschien wel ten gevolge daarvan moesten Stolwijk en zijn vrouw kort daarna opnieuw honderd gulden lenen, ditmaal van Aalbert Kromwijk op Barwoutswaarder¹⁶.

Het mocht echter niet baten: het ene gat moest met het andere gestopt worden. In uiterste nood wendde Frederik Stolwijk zich tot zijn familielid Cornelis Stolwijk, arbeider te Aalsmeer, die zich bereid verklaarde de inventaris van de herberg over te nemen en die vervolgens weer aan het echtpaar te verhuren. Op 1 april 1814 werd dit voor notaris Bredius te Woerden officieel vastgelegd. Voor tachtig gulden nam Cornelis de volgende zaken over: een tweepersoons-bed, twee tafels, acht stoelen, twee gordijnen, twee kasten, twee spiegels, zes schilderijtjes, twee ijzeren potten, een koperen en een blikken koffieketel, een koperen waterketel, 36 stuks Delfts blauw vaatwerk van verschillend formaat, kop-en-schotels, vaatwerk, kandelaars, glaswerk en een grote tafel. Vervolgens werd deze herberginventaris voor een periode van negen jaar aan Frederik Stolwijk en Wijntje van Keulen verhuurd¹⁷.

De huurperiode bleek erg optimistisch geschat. Nog geen week later, op 5 april 1814, werd de herberg door notaris Bredius in openbare verkoop gebracht: de eigenaars konden het niet meer bolwerken.

De naam Schotvarken(s)

Bij deze openbare verkoop krijgt de herberg voor het eerst de naam; waaronder hij later bekend geworden is. Tot 1810 hoefde er kennelijk geen naam gegeven te worden: de tapperij stond algemeen bekend als het Rechthuis. In 1814 is er wel een naam, die in de veilingvoorwaarden genoemd wordt: een 'huizinge, schuur, erve en tuin, zijnde een herberg, genaamd Schotvarkens, het voormalig regthuis'¹⁸.

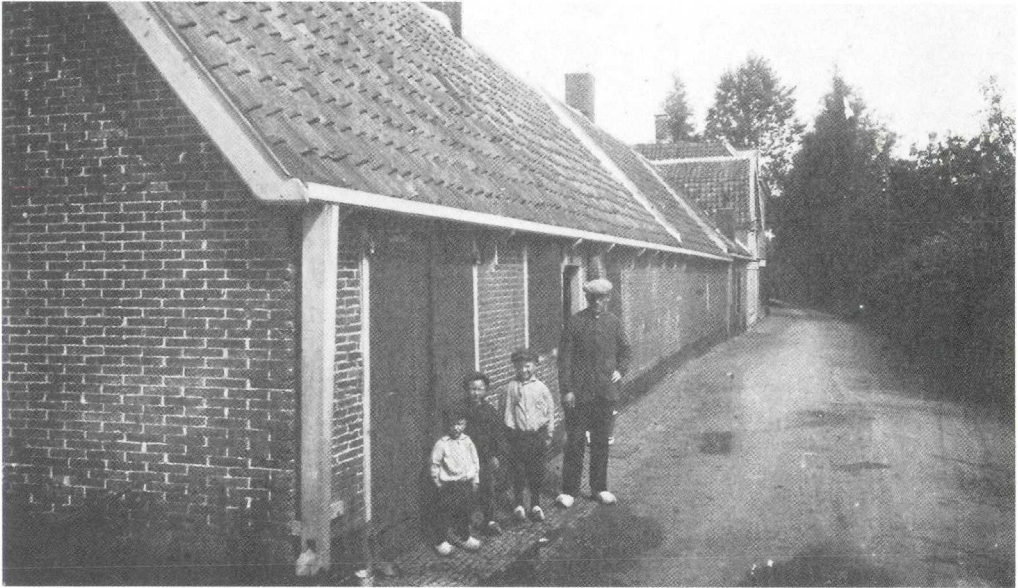
De naam Schotvarkens (later afwisselend ook Schotvarken of Schotsvarken) is niet eenvoudig te verklaren: verschillende opvattingen doen hierover de ronde. Bekend is het verhaal, dat Johannes van Rooijen, een slachter en varkenskoopman, die in de buurt woonde, de varkens voor het eigenlijke slachten een pistoolschot toebracht om ze te bedwelmen¹⁹. De verklaring klinkt redelijk, ware het niet dat Van Rooijen pas rond 1900 actief was, terwijl de naam al in 1814 gebruikt werd. Een andere verklaring is nog origineler. Een walvisvaarder zou zich, aldus de overlevering, na zijn carrière ter walvisvaart gevestigd hebben als kastelein in Barwoutswaarder. Als uithangbord voor zijn herberg beschilderde hij het schouderblad van een walvis en dit schouderblad bevindt zich tegenwoordig in het Woerdense Stads museum; de tekst en afbeelding zijn echter te onduidelijk om er maar iets op te kunnen onderscheiden. De walvisvaarder zou, opnieuw volgens de overlevering, tijdens zijn reizen ook zeehonden of walrussen gezien hebben. Hij kende deze dieren niet en vond ze op varkens lijken, die op ijsschotsen door de zee dreven. Terug in het vaderland schilderde de walvisvaarder deze "schotsvarkens" op het uithangbord. Ook voor deze naamsverklaring is echter geen enkel deugdelijk bewijs voor handen.

Schotvarkens: van herberg tot buurtschap

Op 5 april 1814 werd de herberg Schotvarkens voor 425 gulden verkocht aan de gebroeders Arie en Aalbert Kromwijk te Barwoutswaarder. Of de broers, die tot de rijkste landbouwers van Barwoutswaarder behoorden, ooit serieus van plan geweest zijn een herberg te drijven valt ernstig te betwijfelen. Zes weken later, op 17 mei, deden ze Schotvarkens voor 475 gulden weer van de hand²⁰, zodat ze er elk 25 gulden aan over hielden. De nieuwe herbergier was een boerenknecht uit Waarder, die het landarbeidersleven kennelijk beu was: Cornelis Vink. Negen jaar bleef hij als herbergier werkzaam, vervolgens verkocht hij de herberg weer om in Bodegraven een boerenbedrijf te beginnen. Schotvarkens moet in zijn tijd weer uit het dal gekrabbeld zijn, want de geld-

som, die Vink op 5 september 1823 voor de herberg ontving, was 900 gulden²¹.

Van 1823 tot 1860 was Schotvarkens eigendom van de familie Hamerling. De koper in 1823 was de Leidse wolkammer Joseph Hamerling, die zestien jaar als kastelein optrad in de herberg, tevens gemeentehuis van Barwoutswaarder. In 1818 was namelijk een einde gekomen aan de samenvoeging met Waarder en was Barwoutswaarder weer een zelfstandige gemeente geworden. De secretarie van Barwoutswaarder (in combinatie met Rietveld en Waarder) was in Woerden gevestigd, maar de raadsvergaderingen en openbare zittingen van ambtenaren als die van de Burgerlijke Stand en de gemeente-ontvanger vonden in de gemeente zelf plaats. Tot 1935 betaalde het gemeentebestuur jaarlijks een bedrag voor het huren van een kamer met uitzicht op de Rijn-dijk voor deze zittingen: de kastelein moest volgens de daarvoor opgemaakte contracten ook zorgen voor verlichting en verwarming, voor het schoonhouden van de ruimte en later ook voor het verstrekken van koffie tijdens de raadsvergaderingen²².

Het buurtje Schotvarkens rond 1910. Helemaal achteraan stond het café met raadzaal van Barwoutswaarder. Op de voorgrond de slachter Johan van Rooijen met zijn kinderen.

Tot 1828 bedroeg de vergoeding, die de gemeente aan de kastelein verstrekke, 50 gulden per jaar. Dat was een hoog bedrag met het oog op de weinige keren dat de gemeenteraad en ambtenaren van de kamer gebruik maakten. Joseph Hamerling vond het echter te weinig en toen hij hoorde dat zijn collega Pieter Heij, die een kamer in de dorpskerk van Waarder verhuurde aan het bestuur van die gemeente, een verzoek had gericht aan het provinciaal bestuur van Zuid-Holland om verhoging van de huursom, ging ook hij tot actie over. Hij schreef in september 1828 een verzoek aan Gedeputeerde Staten om het gemeentebestuur op te dragen meer te betalen voor het gebruik van de kamer: het feit dat Schotvarkens het Barwoutswaarders gemeentehuis was bracht veel extra werk met zich mee... Het verzoekschrift kwam via Den Haag bij burgemeester C.J. Bredius terecht, die bij missive van 30 september laconiek reageerde. Volgens Bredius was Schotvarkens helemaal niet officieel het gemeentehuis zoals het vroeger wel officieel Rechthuis was geweest; er waren wel meer kroegen in Barwoutswaarder, dus als Hamerling problemen had,

dan ging het gemeentebestuur wel naar een andere gelegenheid²³. En daarmee kon Joseph Hamerling (net als zijn Waarderse collega) zijn huurverhoging wel vergeten. Sterker nog, de vergoeding voor de raadkamer ging acuut omlaag tot 18 gulden per jaar en dan mocht hij nog blij zijn dat de gemeente hem de klandizie gunde. Onder zijn opvolgers werd de huurprijs in de loop der jaren wel weer opgetrokken: in 1860 was het dertig gulden, in 1900 honderd gulden en in het laatste jaar, 1935, betaalde de gemeente 160 gulden voor de raadkamer²⁴.

Onder het kasteleinschap van Joseph Hamerling veranderde Schotvarkens aanzienlijk. Het is niet onmogelijk, dat hij de oorspronkelijke herberg sloopte en een nieuw huizenblok neer liet zetten, waar naast de herberg, ook vier woonhuisjes en een schuur ontstonden. Toen Joseph Hamerling de herberg op 15 januari 1846 aan zijn zoon Johannes verkocht, die al enige jaren de zaak beheerde (Joseph en zijn vrouw waren in 1839 naar Woerden verhuisd) ontving hij voor dit gehele complex 1400 gulden²⁵.

Waar Joseph Hamerling het herbergierschap nog als hoofdberoep beschouwde, was dit voor zijn zoon Johannes nog maar een bijkomende activiteit. Hij was in de eerste plaats koopman, winkelier en "negotiant": het verkopen van koffie en een borreltje was maar één van zijn werkzaamheden. Later begon hij ook nog een wagenmakerij, terwijl zijn broer Jacobus Hamerling in een van de bijgebouwen een smederij dreef. De bestaansmogelijkheden van de herberg waren teruggelopen: het reizigersverkeer was verminderd, omdat sinds 1820 aan de andere kant van de Rijn de "Koninklijke Straatweg" tot stand was gekomen, die de Hoge Rijndijk als hoofdweg beconcurrerde. In de negentiende eeuw nam ook het trekschuitverkeer snel af en voor de pan- en steenbakkers in het oostelijk deel van Barwoutswaarder en in Bekenes lag Schotvarkens net iets te ver uit de slinger. Misschien was de klandizie van het gemeente- en de polderbesturen de enige reden om de tapperij nog in stand te houden.

In 1858 overleed Johannes Hamerling; zijn weduwe Jannigje Kuehn en haar kinderen lieten het complex Schotvarkens (het geheel werd al niet meer als herberg aangeduid) op 27 januari 1860 veilen. Het werd voor 3285 gulden verkocht aan de veehouder Johannes Verkleij te Barwoutswaarder²⁶.

De laatste jaren

Johannes Verkleij heeft geprobeerd de herbergfunctie weer wat op te vijzelen. Hij beschouwde het herbergierschap als zijn hoofdberoep en speelde slim in op de mogelijkheden die geboden werden. En soms had hij geluk, zoals in 1861. Jacobus Hamerling, de smid en broer van de vorige kastelein, gaf kennelijk de voorkeur aan zijn eigen drankvoorraad in plaats van die van zijn buurman. Op 7 maart 1861 werd hij echter door een belastinginspecteur bezocht, die in de smederij ongeveer 20 liter gedestilleerd met een alcoholpercentage van 86% aantrof, waarover Hamerling geen accijns had betaald. De drank werd in beslag genomen, Hamerling werd door de Leidse rechtbank tot twee dagen cel veroordeeld en toen op 8 augustus de buit in het openbaar verkocht werd door de plaatselijke veldwachter en deurwaarder Maurits Blonk kon Verkleij zich voor een tientje de eigenaar noemen²⁷.

Het verlangen naar zijn oude beroep van veehouder bleek voor Johannes Verkleij na een aantal jaren toch te sterk. In 1873 verkocht hij zijn Barwoutswaarderse bezittingen om weer te gaan boeren op Rietveld. Die bezittingen bestonden, aldus de koopakte van 11 maart 1873, nu uit een huis met een inrijstal, zes woningen, twee pakhuizen en een koestal, en waren gelegen "aan Schotvarken"²⁸. De naam Schotvarken(s) was nu overgegaan op het hele buurtje, dat rondom de tapperij was ontstaan. Voor 5000 gulden werd de Bodegraafse klompenmaker Joannes van Riet (ook wel van 't Riet) de nieuwe eigenaar.

Onder Joannes van Riet beleefde Schotvarkens zijn laatste bloeiperiode. Hij voorzag de nu tot café verworven herberg van een biljart en wist daarmee een klantenkring te binden. In 1883 renoveerde hij het hele complex²⁹. Behalve uit het café had Van Riet inkomsten uit een winkeltje, dat hij en zijn vrouw in een van de andere pandjes dreven. In 1906 werd, na het overlijden van Van

Riet's tweede vrouw Johanna Zoet, de boedel beschreven en getaxeerd. In de gelagkamer bevonden zich toen vijf tafels met 24 stoelen, een kachel, een klok, drie hanglampen, divers glaswerk, drie schilderijen en het genoemde biljart met toebehoren: de totale waarde van dit alles bedroeg nog geen zestig gulden, hetgeen enige twijfel rechtvaardigt over de wijze van taxatie. De waarde van het pand werd aanzienlijk hoger geschat op 7000 gulden³⁰.

Na bijna veertig jaar hield Joannes van Riet het op Schotvarkens voor gezien. Hij verkocht op 3 juni 1912 voor 10.500 gulden het woning- en pakhuiscomplex aan de Lopikse beurtschipper en koopman Dirk Nap³¹.

Dirk Nap bestierde het koffiehuis, zoals het pand nu genoemd werd, zonder veel grote veranderingen en problemen. Hij woonde zelf in een van de huizen; in het pand naast zijn huis dreef hij een kruidenierswinkel. Naast die winkel stond het café en daarnaast stond het huis, dat door de gemeente als raadkamer gebruikt werd.

Op 31 oktober 1935 kwam er abrupt een eind aan de geschiedenis van Schotvarkens.

Om tien uur 's avonds ontstond er, vermoedelijk door kortsluiting, brand in een van de huisjes van het complex. Dit huisje stond leeg, zodat de brand zich ongemerkt kon uitbreiden naar het naburige huis, de woning van Nap. Dat stond weldra, mede door de sterke wind, ook in lichterlaaie en vervolgens verspreidde het vuur zich naar de kruidenierswinkel, het café en het raadhuis. Met de gebrekkige gemeentelijke handbrandspuiten was het bluswerk een hopeloze zaak en ook de snel opgeroepen brandspuit van Nieuwerbrug kon weinig meer uitrichten. Toen burgemeester Brunt en zijn wethouders ter plekke aankwamen was er geen gevaar meer voor de nabijgelegen panden en zelfs een leek kon zien, dat er niets meer te redden was: de motorbrandspuit van Woerden werd al niet eens meer te hulp geroepen. De volgende dag was er nog slechts een rokende puinhoop. Er waren geen slachtoffers gevallen, maar volgens de krant was de kastelein annex kruidenier Nap laag verzekerd³². Misschien is het complex om die reden niet meer herbouwd.

Tegenwoordig, ruim zestig jaar later, herinneren slechts een opvallende met gras begroeide open plek tussen Rijn en dijk en een paar oude verhalen aan Schotvarkens.

Wellicht draagt ook dit artikel bij tot de herinnering aan een bijzonder stukje Barwoutswaarder...

VOURZEE IN BARWOUTSWAARDER

DE BRANDWEER MACHEELOOS

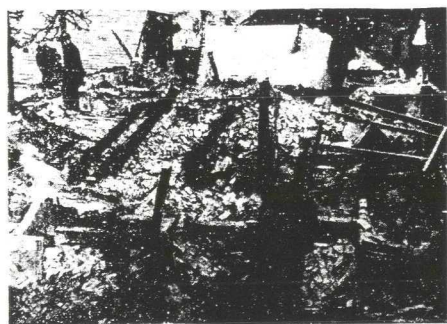
Huizenrij in asch

Kortsluiting de oorzaak?

BARWOUTSWAARDER. — Een brand van ongekende afmeting heeft donderdagavond alhier twee woonhuizen, een winkel, een café en het gemeentehuis volkomen in asch gelegd. Het vuur ontstond door het nu toe-geheel onbekende oorzaak in een leegstaande woning midden in een rij huizen. Dit huis was eigendom van den heer D. Nap, wiens woning direct aan het huis grenst. Door den hevigen wind wakkerte het vuur binnen zeer korten tijd zoo snel aan, dat weldra ook het woonhuis van den heer N. in lichterlaaie stond. Van hier sloegen de vlammen over naar het naast het woonhuis gelegen pand: een kruidenierswinkel, eveneens eigendom van den heer N. Niet alleen de hevige wind was oorzaak dat het vuur in een zoo korten tijd met een dergelijke

vlak voor staat, kan men dus zien, hoe het vuur hier heeft luts gewonnen. Van de vier personen die tusschen niets meer overig alles hier geheel en al in puin, zelfs de inuren staan niet meer overig. Zonderlinge en goddeloosde laken liggen dwars door de ruine van wat eens een zoemenoluis, een café en eenige woonhuizen was, en nu deze ruine sligten nog altijd dikke rooken wolkjes op, ten bewijze, dat daaronder nog altijd het vuur heest; eenige lieden zijn dat ook nog nogge om met brandweeremmerjes water, dat zij in den Rijn putten, over het smeltende vuur uit te goeten. Want de oorzaken waarin de brand heeft gewoeld, staat niet den architect aan den Rijn, zodat er water genoeg was om den brand te blusschen, maar de kwestie was, dat de spuit ongeveer een uur pas na het uitbreken van den brand op het terrein arriveerde.

Men moet namelijk weten, dat hier drie gemeenten aan elkaar grenzen, te weten Waarder, Nieuwveerding en Barwoutswaarder, te zamen een vrij grootte afgezonderd veldje. Zij respectievelijk onder een burgemeester, den heer P. J. Brunt, die hedenmorgen nog op het terrein van den brand aanwezig was, en met wien wij eenige oogenblikken een onderhoud mochten hebben. Hij vertelde ons, dat reeds gisteravond om 10 uur de bewoners aan den overkant van den Rijn langs den Bilsstraatweg ook vijf een der huizen hadden zien koken, en kort daarna lieken er interduid vuur te woelen in het middele luts van het complex, een luts, dat onbekend was; toen waarden

zich coöperatief een beter brandblusapparaat aan te schaffen, of, zooals in de provincie Utrecht, een onderlinge hulpverleening te organiseren? Want niet de onderwetsche handspuiten, die hier dienst hebben gedaan, bereikt men niets. Men mag nu nog van zulk sproken, dat het vuur ontstaan is in het middeleste perceel, maar ware de brand bezonnen in het eerste huis, dan was het geheel complexe woningen en pakhuis door de vlammen geworden.

verzaam is bij een begrafenisonder-neming!
Het hof zal 13 November arrest wijzen!

OPGELEGDE SCHEPEN IN DE VAART

AMSTERDAM, 30 October. — Van de tien of twaalf vrachtschepen van de Kon. Ned. Stoomboot Mij. welke geruimen tijd ongelegd zijn geweest — verleden jaar waren het er nog ongeveer twintig — zijn er op het oogenblik een vierstal, w.o. de „Amsterdam“, het groot-

De b

De vij

Vier verdael wegens der het echtj in Fe

De moord o] Ve

DEN BOSCH, wordt de vijfde rondissenemste gehouden ter be den der Oesche toeloop van het paleis van justi groeter dan ooit sijn die voor 1 verklaren.

Het eerst wo tegen den 23-ja 25-jarigen opper ten, den 20-jari W. de Bie en ver A. J. Hen Soep, ter zake van 20 op 21 gelyeiden 200 van het ochten.

Fragment uit het Weekblad voor Woerden etc. d.d. 2 november 1935 betreffende de brand bij Schotvarkens.

Bijlage

Lijst van herbergiers³³

- 1698-1721 Huijbert Engelsz **Rietkerke**
gedoopt NH 11-11-1674 Leiderdorp
begraven 12-12-1741 Waarder
gehuwd met 1. Geertruijd van Staveren (ovl. voor 1714)
2. Neeltje (de) Koning (ovl.)
- 1721-1763 Arij Elbertsz **Bijl**
gedoopt NH 19-11-1683 Woerden
overleden 13-01-1763 Barwoutswaarder
gehuwd met 1. Lijsbeth Jans van der Kroeg (ovl. voor 1713)
2. Rachel Jans Gelderblom
geboren te Kamerik
begraven 06-03-1756 Waarder
- 1764-1780 Willem **Rouwens**
gedoopt NH 11-12-1735 Lisse
ovl.aang. 07-08-1780 Barwoutswaarder
gehuwd met Jannetje van Beek (Verbeek)
geboren te Rietveld
overleden 30-12-1780
- 1780-1807 Daam **Spruijt**
gedoopt RK 12-02-1738 Woerden
begraven 24-10-1807 Waarder
gehuwd met 1. Lijsbeth van Leeuwen
gedoopt RK 19-11-1744 Zwammerdam
ovl.aang. 02-10-1777 Barwoutswaarder
2. Wijntje van Keulen
(volgt hierna)
- 1808-1814 Wijntje van **Keulen**
gedoopt RK 21-07-1754 Montfoort
overleden 21-03-1815 Waarder
gehuwd met 1. Daam Spruijt
2. Frederik Stolwijk
- 1814-1823 Cornelis **Vink**
geboren 15-01-1778 Jaarsveld
overleden 18-07-1873 Bodegraven
gehuwd met Maria Kasbergen (Kersbergen)
gedoopt NH 05-12-1779 Oudewater
overleden 24-03-1846 Bodegraven

- 1824-1839 Joseph **Hamerling**
geboren 17-04-1779 Leiden
overleden 14-04-1867 Woerden
gehuwd met Margrieta Harteveld
geboren 23-11-1780 Leiden
overleden 23-02-1857 Woerden
- 1839-1858 Johannes **Hamerling**
geboren 10-05-1804 Leiden
overleden 03-10-1858 Barwoutswaarder
gehuwd met 1. Johanna Petronella Sersel
geboren 20-04-1806 Coevorden
overleden 23-06-1841 Barwoutswaarder
2. Jannigje Kuehn
(volgt hierna)
- 1858-1860 Jannigje **Kuehn**
geboren ..-09-1811 Barwoutswaarder
overleden 27-06-1866 Woerden
gehuwd met Johannes Hamerling
- 1860-1873 Jo(h)annes **Verkleij**
geboren 27-04-1826 Rietveld
overleden 03-11-1892 Rietveld
gehuwd met Catharina van den Berg
geboren 11-03-1837 Linschoten
vertrokken naar Gouda, 1906
- 1873-1912 Joannes van **Riet** (van 't Riet)
geboren 02-10-1837 Aarlanderveen
vertrokken naar Gouda, 1915
gehuwd met 1. Cornelia de Kruijf
geboren 22-02-1847 Maarssen
overleden 15-09-1886 Barwoutswaarder
2. Johanna Zoet
geboren 07-09-1852 Linschoten
overleden 20-09-1905 Barwoutswaarder
- 1912-1935 Dirk **Nap**
geboren 05-09-1876 Kamerik
overleden 16-08-1944 Barwoutswaarder
gehuwd met Anna Elisabeth van Harten
geboren 24-01-1879 Breukelen-Nijenrode
overleden 14-05-1923 Barwoutswaarder

Noten:

1. Alkemade, W.R.C., 'De Roskam, een herberg te Rietveld' in: *Heemtijsdinghen*, jg. 25 (1989), p. 38-47.
2. Voor meer informatie over de geschiedenis van het ambacht Barwoutswaarder: Alkemade, W.R.C. *Inventarissen van de archieven van de gemeenten Barwoutswaarder, Waarder en Rietveld* (Woerden, 1986), p. III-VII.
3. Zo wordt er al in 1697 melding gemaakt van een steenplaats te Barwoutswaarder, eigendom van de medicinae doctor Henricus van Swieten in het Register van consenten etc. van Dijkgraaf en Hoogheemraden van het Grootwaterschap van Woerden (Streekarchief Rijnstreek, Archief Groot-Waterschap van Woerden (GWW), invnr. E5-2, folio 134); vermoedelijk is dit dezelfde als de steenplaats Het Smitswerk van Mattheus Fek, vermeld in 1723 (Archief GWW, invnr. E5-3, folio 175). De steenfabriek op Bekenes wordt in verschillende bronnen, o.a. de doop- en begraafboeken van Waarder, aangeduid als de "kalk(h)oven"; hieruit ontstond in de 19e eeuw de steenfabriek van Snel, later van Mijnlieff ter plaatse van de huidige houthandel M. v.d. Berg.
4. GWW, invnr. E5-1, folio 107.
5. De combinatie schout-herbergier bestond in de zeventiende eeuw onder meer te Waarder (Aalbert Rooseboom, circa 1675-1695) en Sluipwijk (Wouter Eno, circa 1680-1700).
6. Streekarchief Rijnstreek, Notarieel Archief Woerden (NAW), notaris Wilhem Costerus, invnr. 8571/14.
7. Streekarchief Rijnstreek, Oud-rechterlijk archief Barwoutswaarder (ORABww), invnr. 2, folio 3.
8. GWW, invnr. E5-2, folio 255.
9. NAW, notaris Dirk Swartendijk, invnr. 8594/9.
10. ORABww, invnr. 4, fol. 8v.
11. ORABww, invnr. 4, fol. 197.
12. ORABww, invnr. 5, fol. 37.
13. ORABww, invnr. 5, fol. 37v.
14. NAW, notaris mr. Jacobus Bredius, invnr. 8779/64.
15. ORABww, invnr. 6, fol. 25v.
16. ORABww, invnr. 6, fol. 26v.
17. NAW, notaris mr. Jacobus Bredius, invnr. 8779/65-66.
18. NAW, notaris mr. Jacobus Bredius, invnr. 8779/72.
19. Onder andere in: Mooij, Kees en Ton *Woerden in Beeld* (Woerden, 1982), foto 101.
20. NAW, notaris mr. Jacobus Bredius, invnr. 8779/117.
21. NAW, notaris Jan Gijsbert Schuak, invnr. 8773H/36.
22. Streekarchief Rijnstreek, Gemeente-archief Barwoutswaarder (GABww), invnr. 270.
23. GABww, invnr. 67 (ingekomen stukken, 1827-1831) en 70 (missivenboek, 1825-1829).
24. Zie noot 22.
25. NAW, notaris Wouterus Adrianus van Zijst, invnr. 14 akte 1203.
26. NAW, notaris Wouterus Adrianus van Zijst, invnr. 28 akte 3749.
27. GABww, invnr. 414.
28. NAW, notaris Simon Lagerweij, invnr. 64 akte 4216.
29. Dit blijkt onder andere uit de verzameling kadastrale leggers van Barwoutswaarder en uit het register van aangifte van bouw, verbouw en sloop van gebouwen ten behoeve van de heffing van de grondbelasting, 1871-1884 (GABww, invnr. 365).
30. NAW, notaris mr. George Hendrik Fuhri Snethlage, invnr. 1, akte 5631.
31. NAW, notaris mr. George Hendrik Fuhri Snethlage, invnr. 7, akte 7051.
32. Streekarchief Rijnstreek, *Weekblad voor Woerden etc.*, 2 en 6 november 1935.
33. De biografische gegevens van de herbergiers zijn gebaseerd op de doop-, trouw- en begraafboeken, de registers van de Burgerlijke Stand en de bevolkingsregisters van Barwoutswaarder, Woerden, Waarder e.o., welke zich voor het grootste gedeelte bij het streekarchief Rijnstreek te Woerden bevinden.